

היום נלמד בעזרת ה':

שבועות דף מט

פרק שמיני. משנה: ארבעה שומרים הן: יש ארבעה סוגי שומרים. 1. 'שומר חנם' דהיינו ששומר ללא תמורת שכר. 2. 'השואל' חפץ מחבירו בחינם להשתמש בו ולהחזירו. 3. 'נושא שכר' כלומר שומר תמורת שכר. 4. 'השוכר' חפץ ומשלם על כך.

יש שני מצבים שבהם קרה נזק: 1. אונס, 2. גניבה ואבידה. שומר חנם נשבע שהנזק לא קרה מחמת פשיעתו ונפטר מלשלם. השואל משלם את הכל, אפילו אם הנזק קרה באונס, למעט אם הבהמה מתה מחמת מלאכה (שהרי הוא לא שאל אותה כדי להשאיר אותה בכלוב שלה, אלא כדי לעשות עימה מלאכה). ושומר שכר והשוכר נשבעים על נזק שקרה באונס, כגון על השכורה (= שהבהמה נשברה) ועל השבוייה (= שהבהמה נשבתה) ועל המתה (= שהבהמה מתה), ונפטרים מלשלם, ומשלמים את האבידה ואת הגניבה.

• דין שומר חינם:

אמר בעל השור **לשומר חנם** 'היכן שורי?' **אמר לו** השומר חינם 'השור מת', ובאמת השור **נשבר או נשבה או נגנב או אבד**. או שאמר לו השומר חינם 'השור נשבר', ובאמת השור **מת או נשבה או נגנב או אבד**. או שאמר לו השומר חינם 'השור נשבה', ובאמת השור **מת או נשבר או נגנב או אבד**. או שאמר לו השומר חינם 'השור נגנב', ובאמת השור **מת או נשבר או נשבה או אבד**. או שאמר לו השומר חינם 'השור אבד', ובאמת השור **מת או נשבר או נשבה או נגנב**, ונמצא שהשומר חינם משקר, ואמר לו בעל השור 'משביעך אני!' **ואמר** השומר חינם 'אמן', **פטור** השומר חינם מקרבן שבועה, כיון שגם אם הוא היה מודה במה שבאמת קרה לשור הוא היה פטור מלשלם, שהרי שומר חינם פטור על הכל (חוץ מפשיעה), ונמצא שהוא לא בא לפטור את עצמו מתשלומים ע"י שבועתו, וא"כ אין זו שבועת כפירת ממון.

אמר לו בעל השור 'היכן שורי?' **אמר לו השומר חינם 'איני יודע מה אתה סח'!** (= אני לא יודע על מה אתה מדבר! כלומר בכלל לא מסרת לי לשמור על השור) ובאמת הוא כאן מסר לו את השור לשמור והשור **מת או נשבר או נשבה או נגנב או אבד**, ואמר לו בעל השור '**משיביעך אני!**' ואמר השומר חינם '**אמן**', פטור השומר חינם מקרבן שבועה, כיון שגם אם הוא היה מודה הוא היה פטור מלשלם, וכנ"ל.

אמר לו בעל השור 'היכן שורי?' **אמר לו השומר חינם 'אבד'**, ואמר לו בעל השור '**משיביעך אני!**' ואמר השומר חינם '**אמן**', והעדים מעידים שבאמת השומר חינם אכל אותו, על השומר חינם לשלם את הקרן דהיינו את דמי השור. ואם השומר חינם הודה מעצמו שאכל אותו, **משלם קרן וחומש** (= חמישית מדמי השור בנוסף על דמי השור) וחייב קרבן **אשם** על שנשבע לשקר.

היכן שורי? ואמר לו השומר חינם '**נגנב**', '**משיביעך אני!**' ואמר '**אמן**', והעדים מעידים **אותו שגנבו**, משלם תשלומי כפל, שכיון שהוא רצה לפטור את עצמו בטענת 'נגנב' לכן הדין שעליו לשלם כפל (= כפול מדמי השור) לבעל השור, אבל אם הודה מעצמו שהוא גנב אותו, **משלם קרן וחומש ואשם**.

• דין גנב (שאינו שומר):

אמר לאחד בשוק: כלומר בעל השור טוען לסתם אדם אחד מן השוק (ולא לשומר) 'היכן שורי שגנבת?' והוא אומר '**לא גנבתי!**' והעדים מעידים אותו שגנבו, **משלם תשלומי כפל**, ואם טבח ומכר את השור **משלם תשלומי ארבעה וחמשה**.

ראה עדים שממשמשים ובאין: ואם הגנב ראה שהעדים מתקרבים לבי"ד כדי להעיד שהוא גנב, ומחמת כן הוא אומר 'באמת גנבתי את השור, אבל לא טבחתי ולא מכרתי', משלם רק קרן, כיון ש'מודה בקנס פטור', וכפל הוא קנס.

• דין שואל:

אמר לשואל היכן שורי? אמר לו 'מת', ובאמת השור **נשבר או נשבה או נגנב או אבד**. או שאמר לו השואל 'השור **נשבר**', ובאמת השור **מת או נשבה או נגנב או אבד**. או שאמר לו השואל 'השור **נשבה**', ובאמת השור **מת או נשבר או נגנב או אבד**. או שאמר לו השואל 'השור **נגנב**', ובאמת השור **מת או נשבר או נשבה או אבד**. או שאמר לו השואל 'השור **אבד**', ובאמת השור **מת או נשבר או נשבה או נגנב**, '**משיביעך אני!**' ואמר '**אמן**' פטור השואל מקרבן שבועה, שהרי אפילו אם

הוא היה מודה במה שקרה באמת לשור הוא היה חייב לשלם (= שואל משלם תמיד, ואפילו באונס), וא"כ אין זו שבועת כפירת ממון.

היכן שורי? אמר לו השואל 'איני יודע מה אתה סח'! ובאמת הוא כן שאל ממנו את השור והשור מת או נשבר או נשבה או נגנב או נאבד, 'משביעך אני'! ואמר 'אמן', השואל חייב קרבן שבועה, כיון שהוא בא לפטור את עצמו מלשלם (= שאם הוא לא שאל את השור הוא לא חייב כלום), וא"כ יש כאן שבועת כפירת ממון.

• דין שומר שכר ושוכר:

אמר לנושא שכר והשוכר היכן שורי? אמר לו - מת, ובאמת הוא נשבר או נשבה. או שאמר לו נשבר, ובאמת הוא מת או נשבה. שאמר לו נשבה, ובאמת הוא מת או נשבר, 'משביעך אני'! ואמר 'אמן', השומר שכר או השוכר פטור מקרבן, משום שבכל מקרה הוא צריך להיות פטור, בין אם מת או נשבר או נשבה.

או שאמר לו נגנב, ובאמת הוא אבד. או שאמר לו אבד, ובאמת הוא נגנב, פטור מקרבן, כי בכל מקרה הוא חייב לשלם, שהרי שומר שכר חייב בגנבה ואבידה. ואם כן הוא לא הרויח ממון מהשבועה שלו.

מת או נשבר או נשבה, והוא שנגנב או אבד. משביעך אני ואמר אמן, חייב: אבל אם השומר שכר אמר שקרה אונס דהיינו שהשור מת או נשבר או נשבה, והאמת היא שהשור נגנב או נאבד. ובעל השור השביע אותו, והוא נשבע לשקר, הוא חייב קרבן. בגלל שהוא רצה להרויח ממון מהשבועה שלו. כי שומר שכר חייב לשלם בגנבה ואבידה, ופטור באונסים.

אבד או נגנב, והוא שמת או נשבר או נשבה. משביעך אני ואמר אמן, פטור: ואם השומר שכר אמר שהשור נגנב או נאבד, והאמת שקרה לו אונס דהיינו שהוא מת או נשבר או נשבה. והוא נשבע על כך, הוא פטור מקרבן. בגלל שהוא רצה לחייב את עצמו לשלם ממון בשבועה שלו, כי שומר שכר חייב בגנבה ואבידה. ולכן הוא פטור מקרבן, כי חיוב קרבן יש רק על שבועה שבאה להרויח ממון.

זה הכלל: כל הנשבע בשקר שמשנה את האמת ומשאיר את הממון באותו מצב, הוא פטור מקרבן. דהיינו, או שבשני המקרים הוא חייב לשלם ממון, או שבשניהם הוא פטור מלשלם ממון. וכן אם הוא משנה את המצב מפטור לחיוב, הוא פטור מקרבן. כי בכל המקרים הללו הוא לא מרויח ממון מהשבועה שלו. אבל אם הוא משנה את המצב מחיוב לפטור, הוא חייב קרבן כי הוא מרויח ממון.

גמרא: מאן תנא ארבעה שומרין? מיהו התנא של משנתנו? אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוא - ר' מאיר היא.

אמר ליה רבא לרב נחמן: האם יש תנא שלא סובר את הדינים של ארבעה שומרים? הרי הם כתוב בתורה!

ענה לו רב נחמן - התכוונתי לומר כך, מיהו התנא של משנתנו הסובר ששוכר דינו כשומר שכר? הוא רבי מאיר. כי נחלקו בזה רבי מאיר ורבי יהודה (כדלהלן).

קושיא: והא רבי מאיר איפכא שמעינן ליה וכו'. תירוצ: **רבה בר אבוא איפכא תני:** הוא גרס להיפך, שרבי מאיר סובר שדינו כשומר שכר.

קושיא: הני ארבעה הוו? שלשה הוו! מכיון ששוכר דינו כשומר שכר (או כשומר חנם) אם כן אין לנו ארבע שומרים אלא רק שלושה. רב נחמן בר יצחק מתרץ: **ארבעה שומרין, ודיניהן שלשה.**

*

למדנו במשנה - אמר לשומר חנם כו'. היכן שורי כו'. אמר לאחד בשוק כו'.
אמר לשומר כו'. היכן שורי אמר לו איני יודע מה אתה סח כו'. הגמרא מתייחסת לכל המקרים שהשומר פטור מקרבן שבועה.

אמר רב: לדעת רב בכל המקרים שפטור מקרבן, זהו דוקא על קרבן משום 'שבועת השומרים', אבל חייב קרבן משום 'שבועת ביטוי' כלומר על עצם הדבר שנשבע לשקר. (והיינו דוקא כשעשה זאת בשוגג, כלומר שלא ידע שיש חיוב קרבן על שבועת ביטוי, שאז הוא חייב קרבן עולה ויורד). אבל לדעת שמואל הם פטורים גם מקרבן על שבועת ביטוי.

שאלה: במאי קמפלגי? תשובה: שמואל סבר ליתא בלהבא, ורב סבר איתיה בלאו והן: נחלקו רב ושמואל ב'שבועת ביטוי'. לדעת רב שבועת ביטוי היא שבועה ששייכת ב'כן' ו'לא', למרות שאינה שייכת ב'לעתידי' אלא רק ב'לשעבר'. לדעת שמואל שבועת ביטוי היא שבועה ששייכת בלעתידי. (המחלוקת מובאת להלן).

כאן השומר יכול להשבע רק ב'כן' ו'לא', כלומר או שהשור מת או שהוא לא מת. אבל אינו יכול להשבע ב'להבא', כלומר שהשור ימות או שלא ימות, כי הוא לא יכול לדעת את העתידות. (ואם ישבע על העתיד זו תהיה 'שבועת שוא' ולא 'שבועת ביטוי').

קושיא: והא איפליגו בה חדא זימנא וכו': הרי רב ושמואל כבר נחלקו בזה לעיל (דף כה,א). מי שנשבע לשקר 'שבועה שזרק פלוני צרור לים' או 'שבועה שלא זרק פלוני צרור לים'. לדעת רב חייב קרבן, כיון ששבועה זו שייכת ב'לאו והן', כלומר שהוא יכול להישבע שפלוני זרק צרור לים וכן הוא יכול להישבע שפלוני לא זרק צרור לים, וא"כ זו היא שבועת ביטוי שחייבים עליה קרבן. ולדעת שמואל פטור, כיון שהיא לא שייכת ב'הֶבְאָה', כלומר שהוא לא יכול להישבע 'פלוני יזרוק' / לא יזרוק צרור לים', שהרי אין אותו פלוני ברשותו לזרוק או לא, וא"כ זו שבועת שווא ולא שבועת ביטוי.

תירוץ: צריכא: צריך להשמיע לנו את המחלוקת שלהם גם כאן. כי אם היו משמיעים לנו את המחלוקת של רב ושמואל רק ב'זרק פלוני צרור לים', היינו חושבים שדוקא שם רב סובר שחייב קרבן משום שבועת ביטוי, כי הוא נשבע מעצמו. אבל כאן שבית דין מחייבים את השומר להשבע שבועת השומרים, הוא לא יתחייב קרבן משום שבועת ביטוי, וכפי שאמר רבי אמי שכשבית דין מחייבים שבועה אין קרבן על שבועת ביטוי (דבריו יובאו להלן).

ואם היו משמיעים לנו את המחלוקת שלהם רק כאן, היינו חושבים שדוקא כאן שמואל סובר שפטור מקרבן על שבועת ביטוי, משום שבית דין חייבו אותו שבועה וכדברי רבי אמי, אבל ב'זרק פלוני צרור' הוא מודה לרב שחייב. קמ"ל שהם חולקים בשני המקרים.

גופא אמר ר' אמי: הגמרא מביאה את דברי רבי אמי. רבי אמי למד זאת מהפסוק שנאמר בשבועת ביטוי "**או נֶפֶשׁ כִּי תִשָּׁבַע לְבָטָא בְּשִׁפְתֶּיךָ**". המילה "כי" מתפרשת "אם". וזאת כדברי ריש לקיש שאמר המילה "אם" יכולה להתפרש בארבעה אופנים, אם / אולי / אלא / שהרי.

דהיינו, הפסוק אומר כך, אם הנפש תשבע היא תתחייב קרבן. משמע שהיא יכולה לבחור האם להשבע או לא, ובית דין לא מכריחים אותה. מכאן למד רבי אמי שאם בית דין מחייבים שבועה, והנתבע נשבע לשקר, אין על כך קרבן. (אמנם רב סובר ש"כי" מתפרש "שהרי". כלומר נפש שהרי תשבע, משום שזו היא יהיו אנשים שבית דין ישיבעו אותם).

רבי אלעזר אומר וכו': רבי אלעזר סובר כרב שבכל המקרים שפטור מקרבן, זהו דוקא על קרבן של 'שבועת השומרים', אבל חייב קרבן על 'שבועת ביטוי'. חוץ

מהמקרים הבאים שבהם אמרה המשנה שחייב קרבן, והיינו קרבן משום שבועת השומרים ולא משום שבועת ביטוי.

א. הבעלים שאל את השואל - היכן שורי? אמר לו השואל - איני יודע מה אתה סח. כאן השואל רצה להיפטר על ידי השבועה מלשלם ממון, כי הוא כפר בכל ההשאלה ונשבע על כך. ולכן הוא חייב קרבן.

ב. אם השומר שכר אמר שקרה אונס דהיינו שהשור מת או נשבר או נשבה, והאמת שהשור נגנב או נאבד. ובעל השור השביע אותו, והוא נשבע לשקר, הוא חייב קרבן. בגלל שהוא רצה להרויח ממון מהשבועה שלו. כי שומר שכר חייב לשלם בגנבה ואבידה, ופטור באונסים.

(ישנם מקרים נוספים שחייב קרבן משום שבועת השומרים, אך רבי אלעזר לא מנה אותם משום שהמשנה כתבה בהם במפורש שחייב קרבן 'אשם'. ואם כן ברור שחייב קרבן אשם הבא על שבועת השומרים, ופטור מקרבן עולה ויורד הבא על שבועת ביטוי).

הדרן עלך מסכת שבועות

"השבועתי אתכם בנות ירושלים
אם תמצאו את דודי, מה תגידו לו?
שחולת אהבה אני"
כבר נשבע הקב"ה
לעם ישראל
שלא יחליפם באומה אחרת